

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibus

De Deo Effectore Creaturarvm Omnium. In tres præcipuos Tractatus
distributa. Quorum primus De Angelis

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1621

IV. Vtrum Angelus necessaria dilectione seipsum diligit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84413)

maxime consentaneum est perfectioni angelicæ nature, vt semper sit in actu secundo in suis potentiis internis, quia talis status est de se perfectior, & Angelo possibilis est, & in eo non lassatur, vel fatigatur. Propter quam rationem dicebamus in lib. preced. c. 35. n. 21. Angelum quoad intellectum semper esse in actu secundo, non solum quoad vnum actum cognoscendum se, sed etiam quoad aliquem vsum alicuius speciei de se indeterminatum, & per voluntatem Angeli determinandum: ergo eodem modo cum proportione de voluntate philosophandum est. Quia licet actus intellectus tantum sint liberi imperatiue, & actus voluntatis elicitivæ, nihilominus sicut voluntas necessario applicat intellectum ad aliquem vsum specierum, ita potest necessario applicare se ad aliquid volendum: & sicut non potest absolue intellectum ab omni actu intelligendi, ita nec se poterit omni actu volendi priuare.

4. Probatur secundo a priori. Secundo in particulari declaratur a priori in hunc modum, quia si esset aliquis actus volendi in particulari, in quo nulla ratio mali inueniretur, nec in eius carentia ratio boni apprehendi posset, non posset voluntas a tali actu cessare, sed esset in particulari necessarius quoad exercitium, hac enim ratione amor Dei in Patria necessarius est quoad exercitium, vt suo loco dicemus. Sed in carentia omnis actus voluntatis nulla ratio boni cogitari potest, nec in actuali exercitio alicuius velle indefinite sumpti, potest inueniri aliqua ratio mali, quia in tota latitudine actuum, non possunt non esse multi conuenientes, at vero, vt dicebam, melius est actu operari, quam ab operatione cessare: imo illud est de se bonum, & perfectum, hoc autem simpliciter est imperfectum, ergo non potest voluntas talem cessationem formaliter, aut virtualiter velle, ac proinde ad velle aliquid saltem indefinite, necessitatur. Tandem de facto certum videtur omnes Angelos ex quo creati sunt, nunquam ab omni actu voluntatis cessasse. Nam, vt infra videbimus, in actuali operatione intellectus, & voluntatis creati sunt, & immediate post, vel peccarunt, vel meruerunt, quod sine actu voluntatis non fecerunt, & deinceps, tam boni quam mali Angeli aliquid per voluntatem exercent, non solum ex vi beatitudinis, aut pœnæ, sed etiam sua libertate, vt postea videbimus. Ergo signum est huc statum actualis operationis, etiam secundum actum voluntatis esse naturalem Valgo. Et hanc sententiam vnico fere verbo attingit P. Valq. i. p. q. 60. art. 3. in notat. art. in fin. & illam non audeat reuocare, licet dicat sibi adhuc non satis certam esse. Nec nos illam vt certam tradimus, sed vt maxime probabilem, & probabilioiorem.

Dispositio omnes Angelos ex quo creati sunt, nunquam ab omni actu voluntatis cessasse.

5. Ad primum argumentum pro opposita sententia in n. 2. Nec obstant rationes dubitandi in contrarium positæ. Ad primam enim respondeo, hanc necessitatem non opponi libertati simpliciter alicuius actus, nam illa non obstante, quilibet actus, quo huic necessitati satisficit, est simpliciter liber: sed opponi libertati, seu potestati carenti omni actu, que potestas non habet pro obiecto vni, vel alium actum, sed collectionem omnium distinctum, seu carentiam omnium simul, quod obiectum vniuersale, seu confusum est, & ideo illa necessitas etiam habet obiectum commune, & confusum: sed diuerso modo, nam potestas carenti omni actu complectitur totam collectionem actuum, seu omnes copulatim, necessitas vero solum respicit omnes distinctum, quia non contrarie, sed contradictoriè (vt sic dicam) opponitur dictæ potestati, seu libertati: & inde est vt in particulari illa necessitas per singulos actus libere factos expleatur. Ad secundum negatur assumptum, maior enim necessitas in toto distincto, quam in singulis actibus inuenitur, vt ex rationibus à nobis factis satis patet, quia nullus actus determinatus est necessarius ad constituendam potentiam in actu secundo, aliqui vero est necessarius, & in quocunque in particulari potest aliqua ratio conuenientis, aut commodi inueniri, Suarez de Angelis.

ob quam ab illo cessare expediat, in tota vero collectione minime. Ad tertium. Maior, quæ in illo sumitur, scilicet, ad suspendendum actum libere, ac voluntarie, non esse necessarium actum positium, non est certa, sed controuersa, vt in 1. 2. videbimus. Nunc autem illam permittimus: & ad minorem dicimus, si sensus eius sit, voluntatem ita esse dominam sui influxus, vt liberum illi sit hunc, vel illum suspendere, aut præstare, verum est quoad singulos, & sic conceditur minor, & negatur consequentia, si vero de tota collectione minor intelligatur, negamus illam. Tum quia licet ad suspendendum actum non intercedat positua volitio formalis (vt sic dicam) intercedit virtualis, ratione cuius dicitur illa suspensio voluntaria, ac libera, & ideo ad illam etiam necessarium est, vt illa suspensio totalis sub aliqua ratione boni, seu conuenientis representetur, quod fieri non potest, vt dixi. Tum etiam quia supposita dicta sententia, licet ad suspensionem influxus in aliquem actum non sit necessaria volitio, quæ illa suspensionem pro obiecto habeat, erit necessaria applicatio virtutis actiue ad alium actum, ita vt non suspendat voluntas vnum actum, nisi diuertendo se ad alium, & ideo fieri non potest, vt omnino efficiantiam omnis actus voluntarie suspendat.

Hoc supposito superest questio, an hæc necessitas quoad exercitium in aliquo particulari actu voluntatis angelicæ inueniatur, quæ non potest explicari, via ad se nisi ad particularia obiecta descendendo, quæ in tria membra possunt distingui, quæ sunt amor sui, amor Dei, & amor alterius creaturæ, de quibus D. Thomas dicit. qu. 60. art. 3. 4. & 5. disputauit, & ideo de singulis dicere oportet.

Ad tertium

6.

Munitur

via ad se

quæ in tria

membra possunt

distingui, quæ sunt

amor sui, amor Dei,

& amor alterius creaturæ,

de quibus D. Thomas

dicit. qu. 60. art. 3. 4. & 5. disputauit,

& ideo de singulis

dicere oportet.

CAPVT IV.

Vtrum Angelus naturali dilectione, id est necessaria, seipsum diligat.

Quod dilectio sui sit aliquo modo naturalis, dubium non est: quomodo vero sit naturalis, & opinio affertur. Quanta necessitate se Angelus diligat, id est controuersum. Quidam enim ex modernis interpretibus D. Thomæ docuerunt Angelum se necessario amare, ita vt à quodam determinato actu amandi se cessare non possit, etiam si velit, vel potius id velle non possit. Ita tenet Bannez dicit. q. 60. dub. vlt. & inclinatur Cumele. eadem quest. art. 3. quamuis in primo, oppositum probabilius iudicasset. Ratio est quia Angelus se necessario cognoscit, ergo etiam necessario se amat. Probatur consequentia, tum quia cognoscendo se, cognoscit & iudicat cum eadem necessitate bonum, ac conueniens sibi esse, se semper diligere: tum quia sicut cognitio sui est fundamentum aliarum cognitionum, ita amor sui est fundamentum aliorum amorum. Tum præterea quia sicut cognitio sui habetur sine labore, defatigatione, aut impedimento aliorum actuum, ita amor sui non solum non defatigat, verum delectat, & non impedit alias actiones. Tum denique quia sicut in cessatione à sui cognitione nullam rationem boni Angelus apprehendere potest, ita neq; in cessatione ab amore sui. Hanc etiam opinionem sequitur Valent. i. tom. disp. q. 9. punct. 1. & allegat D. Thom. q. 8. de verit. art. 6. ad 7. & art. 14. ad 6. Sed D. Thomas de cognitione sui tantum loquitur: ipse vero Valent. putat esse parem vtriusq; rationem, tamen in q. 11. punct. 1. distinctionem adhibet de dilectione amicitie, & concupiscentie; & dictam sententiam limitat ad amorem amicitie, nam amore concupiscentie dicit se libere amare, non tantum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem. Quæ distinctio difficile applicatur in proposito, vt ex dicendis patebit.

Probatur primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Nihilominus oppositam sententiam generaliter defendit Ferrar. 3. *contra Gent. capit. 109. §. Sed et caetera*, &c. ubi tenet in voluntate Angeli naturaliter, & extra visionem beatam nullum esse actum necessarium quoad exercitium, neque etiam amorem sui. Quod solum probat, quia licet intellectus Angeli semper, ac necessario sit in cognitione sui speculativa, non eadem necessitate iudicat practice se esse diligendum à se. Unde infert, neque per voluntatem necessario diligere seipsum, quia voluntas sequitur iudicium practicum, non speculativum. Quæ ratio non cogit, tū quia non probat Angelum non necessario habere illud iudicium practicum, cum sit valde connaturale, & proportionatum. Tum etiam quia probabilius iudico, cognitionem illam, quam Angelus de se habet naturaliter, esse sufficientem, ut se amet, si velit, sicut visio Dei clara est sufficiens ad amandum ipsum, ut est eminenter speculativa, & practica ita enim Angelus naturaliter cognoscendo se, iudicat se esse obiectum à se diligibilem, & amorem sui esse optimum, & sibi convenientem, quia est perfecta sui cognitio, quæ omnia hæc facile potest comprehendere.

Unde Vasquez *dist. 9. q. 60. art. 3.* eandem sequens sententiam aliam ratione adducit, scilicet, quia ut actus ex amoris sit necessarius quoad exercitium, necessarium est, ut in cessatione ab illo nulla ratio boni apprehendi, ac iudicari possit, nec in illo amore possit aliqua ratio mali pro aliquo tempore inueniri, ob quam vitandam possit intermitteri: sed Angelus in amore sui actuali, & in cessatione ab illo actu potest inuenire specialem, & maiorem rationem boni, ut si cesset ab amore sui, ut amari Dei toto corde vacet. Sed huic rationi tacite occurrebant auctores primæ sententiæ, dicentes Angelum propter amorem sui naturalem, non impediri, quominus alios actus liberos perfectissime exercere possit. Sicut supra de cognitione sui dicebamus, non impedire alios actus perfectæ scientiæ per proportionatam speciem. Et præsertim non impedit ille amor amorem Dei ex toto corde: sicut cognitio sui non impedit cognitionem Dei, sed potius ad illam ducit: nam etiam amor sui de se ducit in amorem Dei. Et declaratur: nam amor Dei potest dici ex toto corde, vel in conatu potentia, & intentione, & hoc non impedit amor naturalis sui (ut dicebamus) vel in apprehensione, & hæc etiam non impeditur ex amore naturali sui, nam si est naturalis, est bonus, & moderatus, & ideo optime componi potest cum amore Dei ex toto corde secundum apprehensionem, vel denique dicitur amor Dei ex toto corde, quasi obiective, quia omnia amantur propter ipsum, & hoc etiam non impedit amor naturalis sui, nam cum sit bonus, in Deum, ut vltimum finem referibilis est.

Ut meam sententiam proferam aduerto, cum Notatio pro vera sententia. 4. *Notatio pro vera sententia.* 1. 2. *quest. 26. artic. 4.* cum Aristot. 2. *Rhetoric. capit. 4.* necessarium esse ut Angelus amando se, velit sibi bonum. Duplex autem bonum potest sibi amare vnum est bonum illud quod in se videt, sibi que est intrinsecum, aliud est bonum aliud, quod potest intendere, sibi que procurare. Unde primum bonum amat per modum complacentiæ in bono possessio: secundum autem per modum concupiscentiæ, aut desiderii, siue ille amor sit idem actus complacendi, aut desiderandi, siue sit illorum fundamentum. Vterque vero actus respectu personæ Angeli, cui ipse amat talia bona, amor est amicitia minus proprie dicitur: quia amicitia propria est ad alterum, ut Aristotel. docuit, & de charitate Gregor. dixit. Dicitur autem lato modo amicitia, prout distinguitur ab amore concupiscentiæ, quia est amor benevolentia alicuius personæ propter seipsam, concupiscentia vero dicitur amor respectu illius boni, quod ipsi personæ, & præcipue nobis ipsis volumus: & ita uterque amor Angelæ respectu bonorum, quæ sibi

vult, dicitur amor concupiscentiæ, iuxta doctrinam D. Thomæ hic *quest. 60. a. 3.* & Caietan. 1. 2. *illa quest. 26. art. 4.*

Quoniam in hoc distinctio aliqua necessaria videatur. Quoniam in illo amore, quo Angelus complacet in bonis, quæ iam habet, & in seipso videt, quædam sunt idem cum substantia sua, ut est perfectio essentialis eius, & actualis existentia alia sunt distincta in re à substantia, licet intrinsecæ, ut potentia, species connaturales, & naturalis cognitio, vel si quid aliud huiusmodi est. In illo ergo amore respectu istorum bonorum, quæ à substantia distinguuntur, facile distinguitur amor concupiscentiæ ab amore amicitia ex parte obiectorum, seu rerum dilectarum, quia in re distinctæ sunt: sicut etiam cernitur in amore perfectionum nondum possessarum, quas aliquis sibi amat, seu concupiscit. At vero respectu perfectionum, quæ & necessario insunt, & ab ipsa substantia Angeli non distinguuntur, vix potest distinguamicitia, & concupiscentia, nisi per imperfectum modum concipiendi nostrum, & secundum distinctionem aliquam rationis à nobis conceptam. Nam Deus seipsum amando, & in suis bonis complacendo, non dicitur amare aliquod bonum sibi amore concupiscentiæ, sed dicitur amare se benevolentia amore propter perfectionem suam, quæ est idem quod ipse. Unde talis amor in se benevolentia est, licet à nobis per rationem in benevolentiam, & concupiscentiam concipiatur, distinguendo ratione perfectionis Dei ab ipso, ut sapientiam, vel iustitiam, &c. Quatenus autem Deus vult sibi bona externa, ut honorem, laudem, &c. sic dici potest amare illa bona amore concupiscentiæ sibi, licet respectu sui etiam ille amor sit benevolentia. Sic ergo in Angelo amor suæ existentia videtur esse in re pura benevolentia, licet secundum rationem ibi etiam possint distinguamicitia ad personam, & concupiscentia ad bonum illi volitum. Quæ distinctio ex parte obiecti clarior est in amore sui, quoad alias perfectiones, quæ adduntur existentia: nam licet sit benevolentia sui, est concupiscentia perfectionum, quas sibi vult. Quæ affectio sine dubio maior est ad intrinsecas perfectiones, quam ad aduentitias.

His positis dico, Angelum semper se amare aliquo amore naturali, nullum tamen actum particularem amoris sui habere, qui absolute necessarius quoad exercitium, sit. Prior pars procedit iuxta sensum tractatum in fine capituli præcedentis, quod Angelus semper, ac necessario est in aliquo actu voluntatis suæ. Nunc vero tria addimus in hac parte, vnum est, illum esse actum amoris, aliud est, esse amorem naturalem, tertium est, esse amorem sui. Primum indicatur à D. Thoma *dist. 9. q. 60. art. 1.* ubi in particulari colligit esse in Angelo amorem naturalem, ex quo quod in Angelo est inclinatio naturalis secundum voluntatem. Et ratio est, quia licet in voluntate sint plures actus, ut supra declarati, tamen amor est radix omnium, & virtute in omnibus includitur. Ideoque nullus alius affectus potest esse Angelo naturalis, nisi in amore naturali funderetur, & propterea. D. Thomas de solo amore Angeli ibi disputavit, reliquos tacite ad amorem reducens. Nam omnes actus, qui versantur circa malum, odiendo, vel fugiendo illud, oriuntur ex affectu ad bonum contrarium, & inter affectus, quibus voluntas bonum profectur, amor est radix cæterorum: nam quod amat voluntas, id desiderat, si illud non habet, vel in eo desiderat, si illud habet, & contrarium odit, & fugit. Hinc ergo necessarium est, ut si voluntas Angeli semper habeat aliquem actum, ille sit amor, quia ille potest separari ab aliis, tanquam prior, quamquam ordinarie iuxta obiecti capacitatem, nunc occasionis oportunitatem nunc desiderium, nunc odium contrarii, vel alii similes actus ab illo redundent. Alii vero actus nunquam videntur esse in Angelo sine actuali amo-

amore, quia perfecte operatur, & debito ordine mouetur, seque in actum reducit, & ideo posterioriorem a-

mater naturaliter diligit filium, unde ille amor naturalis profecto est in dicto sensu, & tamen non est necessarius quoad specificationem, quia potest mater odisse filium suum. Item D. Thom. dicta q. 60. art. 5. inter amores naturales Angeli ponit amorem dei super omnia ordinis naturalis, quia est secundum inclinationem Angeli naturalem, cum tamen ille amor non sit necessarius, etiam quoad specificationem, ut infra ostendemus. Et idem est de amore, quo vnus Angelus amat alios, quem etiam vocat naturalem D. Thom. ibi art. 4. cum ramen possit inter Angelos esse odium. Dico ergo ad amorem naturalem (de quo loquimur) satis esse, quod proxime, & de se sit secundum inclinationem naturalem, etiam si possit voluntas pro sua libertate contra inclinationem naturalem velle, ac subinde habere odium tali amori contrarium, quod satis est ut ille amor non sit, quoad specificationem necessarius.

Adi vero potest, illa omnia, quae naturaliter amantur, de se inuitare, & attrahere voluntatem ad sui amorem, & in se habere unde amentur, & non vnus odio habeantur: & in hoc sensu posse talem amorem dici necessarium, quoad specificationem, vtique quantum est ex parte bonitatis obiecti, & inclinationis naturalis. Inter haec vero inuenitur quaedam diuersitas: nam quaedam talia sunt, vt non solum de se amari naturaliter possint, & non odio haberi, verum etiam neque ab extrinseco possint ali- quid adiungi, propter quod possint odio haberi: talia vero ita sunt de se amabilia naturaliter, vt licet ex se non habeant, unde fugiantur, vel odio habeantur, extrinsecus illis adiungi potest, & ita possunt aliquando odio haberi. In hoc posteriori ordine sunt fere omnia bona naturalia in particulari sumpta, vt amor scientiae naturalis est, & nihilominus propter laborem, quem habet adiunctum, odio habetur aliquando, & ipsa vita solet hoc modo odio haberi, & proximus, imo & Deus, vt dixi. In priori vero ordine solum esse videntur obiecta communia, vt est bonum in communi, in quo nulla ratio mali inueniri potest, quia eo ipso quod in communi sumitur, ab omni ratione mali condistinguitur. Et ideo amor talis obiecti est simpliciter necessarius, quoad specificationem, quia propter nullam rationem etiam extrinsecam potest odio haberi. Unde si aliquando videtur quis, malum aliquid sibi velle, vt mortem, vel quid simile, id vult sub aliqua ratione boni, ad fugiendum maius malum, & ideo nunquam ab amore boni in communi recedit, nec illud est proprium odium sui, quia veluti insirus vult sibi illud malum, vt maius euitet.

Ex his ergo satis constat, semper habere Angelum aliquem naturalem amorem, siue sub ratione amicitiae, seu benevolentiae, siue sub ratione concupiscentiae accipiatur, quia quatenus Angelus amat sibi bona essentialia, vt actualia bona actu existentia, habet naturalem amorem purae benevolentiae sui, in sensu iam explicato: quatenus vero amat sibi bona a se distincta, & se amat amore amicitiae, seu benevolentiae, & illa quae sibi vult, amat amore concupiscentiae, sed inter haec est duplex diuersitas, vna est, quod ea bona, quae Angelus semper, & ab intrinseco habet coniuncta, amat sibi per modum concupiscentiae, alia vero, quae sunt magis extrinseca, & mutationem recipiunt, amat etiam per modum desiderij. Quanquam, & haec, quando insunt, possit amare complacendo in illis, vt iam insunt, eademque quantum ad eorum conseruationem, & durationem possit, etiam per modum desiderij concupiscere. Alia differentia est, quod de prioribus bonis intrinsecis amor ille, tam vt amicitia, quam vt concupiscentia, est naturalis modo explicato, de alijs autem bonis extrinsecis, licet sit naturalis, vt a naturali distinguitur, non est tamen alio modo naturalis, sed electiuus. Quia licet sub ratione communi

id. In aliquo tamen sensu dicit potest naturalis, quoad specificationem.

vi. Concluditur prae dictum amorem esse posse benevolentiam, aut concupiscentiam. Duplex differentia in amore Angelici circa bona sibi intrinseca, & extrinseca.

7. Offenditur secundum, nempe dictum amorem non esse supernaturalem.

8. Sed esse ex inclinatione naturali.

9. Non proprie dicitur amor necessarius quoad specificationem.

conuenientis, aut boni, inclinatio naturalis omnia illa bona complectatur, nihilominus sub rationibus particularibus non amantur naturaliter, sed libere eliguntur, iuxta proprium consilium, & intentionem, & ideo talis amor vocatur à D. Thoma electiuus, & à naturali distinguitur modo declarato.

12. Tandem hinc etiam declaratum, & probatum ostenditur tertium, quod in priori parte assertionis didimus, nimirum Angelum semper habere aliquem amorem sui naturalem. Nam Angelus semper est in aliquo actu amandi, per omnem autem actum amandi se amat aliquo modo amore naturali, quia hic est primus amor, & quasi imbibitus in omni amore ordinis naturalis. Dices, interdum potest Angelus se amare volendo sibi particularia bona, quæ non naturaliter amat: ergo tunc non se amabit amore naturali, sed tantum electiuo. Respondeo in primis, cum dicimus semper se amare aliquo naturali amore, non necessarium intelligi de amore vocato naturali, in illo rigore, sed generatim de amore sui consentaneo naturæ. Deinde dicimus illum amorem electiuum semper fundari in amore naturali sui, ac proinde illum supponere, quia Angelus perfecto modo operatur, & non habet actualem electionem sine intentione. Vel denique, licet illa electio non semper sit propria, nec procedat ab amore naturali, qui sit adus distinctus, semper in se includit amorem naturalem: nam Angelus naturaliter amat suum commodum, & quoties vult aliquod particulare bonum, ibi formalis, & eminenti modo vult, & intendit commodum suum, sub qua ratione amor ille naturalis est.

13. Instabis, quia potest Angelus occupari in amore alterius Angeli, qui sit pura amicitia ad illum, ad concupiscentiam ad bona, quæ illi vult, tunc ergo Angelus per illum actum nihil sibi vult, ergo tunc non se amat actu, neque amore electiuo, nec naturali, ergo non semper se amat aliquo naturali amore, quocumque modo sumptus, etiam in consilio. Idem argumentum fit de amore Dei naturali: nam potest Angelus in solo illo occupari, & sui omnino obliuisci, seu nullo modo se actu amare. Hæc obiectio facile dissoluetur iuxta sententiam asserentium, Angelum in pura natura spectatum non posse diligere Deum puro amore amicitia, sed tantum amore concupiscentia, quia si hoc est verum de Deo, multo magis erit de alio Angelo, ut per se patet. Hoc autem posito necessarium sequitur, Angelum siue amet Deum, siue alium Angelum, semper amare se amore benevolentia, quia sibi vult Deum, vel alium Angelum. Sed illa sententia omittitur, quam falsam reputamus, ut in materia de Gratia, & Charitate probamus.

14. Respondemus primo, verisimile esse voluntatem naturalem Angeli, quod suam virtutem actuam non expleri solo amore naturali alterius Angeli, vel etiam Dei, & ideo nunquam ita exerceri in amore alterius, siue ille sit Deus, siue Angelus, quin sibi aliquid simul amet, quia semper est in actu, vel actibus adæquatis suæ voluntati, secundum totam efficacitatem eius: sicut de intellectu dicebamus. Nam est verisimile has potentias seruare inter se proportionem, tam in hoc, quod sicut intellectus simul perfecte cognoscit ipsum Angelum intelligentem, & Deum, vel aliquid aliud, ita etiam posset simul vtrunque amare, quam etiam in hoc, quod vtraque potentia semper est in actu secundo, secundum totam efficiendi virtutem, quam habet. Secundo vero addo, nullum esse in Angelo amorem naturalem amicitia ad alterum, quo Angelus habens talem amorem non se amet aliquo modo, saltem concomitanter. Declaratur, quia qui amat alium, etiam amare amat, quia amor ipse voluntarius est: qui autem amat amare, suam perfectionem amat, quia amor perfectio amantis est. At qui suam perfectionem amat, seipsum amat, ergo amando alium, etiam per purum amicitia amorem seipsum amat amore benevolentia, a-

Amans alium etiam seipsum semper amat.

mando suam dilectionem amore concupiscentia. Hic discursus licet in nobis aliquo modo locum habeat, multo vero magis in Angelis, qui distinctissime suos actus cognoscunt, & tam perfecte reflectuntur supra suos actus per eisdem actus simplices, ac distinctis id facerent. Neque hic amor sui diminuit puritatem amoris amicitia, quia (ut dixi) est tantum concomitanter, ac necessario coniunctus. Imo pertinet ad excellentiam amicitia, tum ut sit perfecte voluntaria, tum etiam quia magna laus eius est, quod pure intendendo bonum alterius, non possit non perficere amantem.

Et declaratur hoc amplius, quia ipsemet amicitia in tantum est amabilis, in quantum honestus est, est autem honestus, in quantum secundum se, ac per se est consentaneus rationi, seu naturæ rationali, vel intellectuali, ut talis est, ergo talis amor intrinsece includit conuenientiam cum natura intellectuali ipsius amantis, ergo ut sic amatur, cogit quod voluntarie, & honeste exerceatur, ergo necessario amatur, etiam ut bonum ipsius amantis: & consequenter qui sic amat, etiam seipsum naturaliter amat. Quod si quis dicat, etiam si seipsum amet, debere hoc totum in bonum alterius referre, ut sit pura amicitia. Respondeo, quando amor amicitia est ad personam creatam, non esse hoc necessarium ad puram amicitiam, sed factis esse, ut bonum illud quod directe alteri amatur, diligatur propter ipsum, & quoad hoc in illo sistatur: quatenus perfectio ipsa sic amandi, quæ necessario refertur in ipsum amantem, non refertur ad amicum, sed simpliciter velit eam sibi, is qui alium diligit. Respectu vero Dei, quia altiori modo est amicus, seu quia non est tantum amicus, sed etiam ultimus finis, verum est, totam illam perfectionem propriam debere amari propter ipsum, sed hoc non impedit, quin sic operans veritatem amet sibi, ac subinde amet seipsum. Imo tunc amabit se duplici respectu, videlicet, benevolentia, quatenus sibi amat illam perfectionem, & concupiscentiam respectu Dei, quia totum illud bonum suum, & seipsum amat, ut aliquo modo bonum Dei, quatenus in illum omnia refert.

Supereff explicanda, & probanda pars secunda principalis assertionis. Videlicet nullum actum amorem sui in particulari sumptum esse in Angelo ita naturalem, ut sit simpliciter necessarius. In qua parte cum secunda sententia conuenio. Et ut illam probem aduerto, duobus modis esse posse actum voluntatis necessarium, quoad exercitium. Primo ex imperfecto modo operandi per inadvertentiam, & subreptionem, & quasi tractionem ab alio: quomodo contingunt nobis illi motus voluntatis, qui vocantur primo primi. Et de hoc modo naturalis, seu necessariae volitionis, certum existimo, in Angelis naturaliter non reperiri, quia nec habent inferiorem appetitum, aut phantasia, à qua moueantur, & cui perfecta, vel sufficienti advertentia intellectus semper operantur, ut infra dicetur. Secundo contingit actum voluntatis esse necessarium omnino, etiam si ex parte operantis plena voluntate, & etiam perfecta obiecti cognitione fiat, ut contingit in beatis. Et de hoc modo est sermo in presenti. Et sic probatur hæc pars ex distinctio inter intellectum, & voluntatem. Nam intellectus non est potentia formaliter libera, voluntas autem est libera formaliter, & ex hac parte non refertur æquiparatio inter intellectum, & voluntatem, quia non par causa necessitatis quoad exercitium requiritur in intellectu, & in voluntate. Secundo intellectus est natura sua prior potentia voluntate, in esse, quam in operari; necessarius est enim, ut operando præcedat: unde etiam necesse est, ut aliquam habeat operationem non liberam, quoad exercitium, quia nunquam operatur libere, nisi iam motus à voluntate, & per denominationem ab illa, voluntas vero ex vi sui modi operandi non habet liberam

Iam necessitatem, quia semper illam precedit cognitio obiecti, quæ in Angelo, vt dixi, semper est perfecta, seu ad vsum libertatis sufficiens. Vnde oportet ex parte obiecti, vel actus, peculiarem causam tantæ necessitatis inueniri, alias gratis confingeretur, hic autem nulla talis causa occurrit, vt videbimus, nam hoc tantum probandum superest.

17. *Prænotatio ad excludendam necessitatem, quæ proveniat ex parte ipsius actus, vel obiecti.*
 Prius vero notanda est alia, seu tertia differentia inter actum intellectus, & voluntatis, quæ ex dictis nascitur. Nimirum, quod actus intellectus est fundamentum totius vsus liberi, & ideo necesse est, vt aliquis actus intellectus sit omnino naturalis, quoad absolutam necessitatem, & exercitium, vt sit fundamentum, tum omnium actuum eliciendorum à voluntate, tum etiam suo modo omnium actuum libere exercendorum ab ipso intellectu moto à voluntate: in voluntate autem nulla est talis necessitas. Nam frustra, & sine fundamento dicitur, aliquem amorem sui esse fundamentum omnium aliorum amorum, vel actuum voluntatis. Probatur, quia nec est necessarius, tanquam proponens obiectum alijs actibus, quæ necessitas in actu intellectus inuenitur (vt supra dixi) nec etiam est necessitas, quasi effectiue mouentis, aut imperantis, qualis est inter intentionem finis, & electionem mediorum, quia voluntas potest suum cursum (vt sic dicam) inchoare ab electione libera, quoad exercitium, vt in nobis manifestum est, quod nunc ex prima secundæ suppono.

18. *Excluditur iam prædicta necessitas.*
 Et in doctrina de Anima ostenditur. In ipsis etiam Angelis primus actus supernaturalis voluntatis potuit esse liber, saltem quoad exercitium, & ita fuit de angelica vo factus, vt in lib. 5. ostendimus. Ergo etiam in ordine voluntate fuit naturali prima intentio, seu primus amor Angeli potuit esse liber quoad exercitium, ergo nullum amorem naturalem necessarium quoad exercitium prærequirit, vt in eo fundetur. Nam amor boni propter seipsum, qui est per modum simplicis voluntatis, vel intentionis, non indiget alio actu voluntatis, in quo fundetur, quia ipsa voluntas immediate potest mouere seipsum ad suum actum elicicum, ac liberum, sine præiudicio actu imperante, quando tendit in bonum propter seipsum amabile, & vt tale est.

19. *Idem in dictione declaratur.*
 Iam vero quod ex parte obiecti, vel actus nulla sit causa talis necessitatis, probatur, quia quidquid boni Angelus in se videt finitum est, & licet sit proprium, potest actu possideri, etiam non actu amari, bona vero alia, quæ sibi amare potest, multo minus possunt necessitatem inferre voluntati in particulari, quia non possunt omnia simul distincte, & in particulari amari. Vnde liberum est, circa hoc, vel illud versari, ergo ex parte obiecti nulla apparet necessitas alicuius actus in particulari. Nec vero esse potest ex parte ipsius actus, propter eandem rationem, quia nullus in particulari est necessarius ad proprium modum, vel ad naturalem felicitatem, ergo in nullo actu determinato talis necessitas inuenitur.

20. *Idem in dictione declaratur.*
 Et præterea interrogo, quisnam actus proprii amoris sit necessarius Angelo, quoad exercitium. Aut enim est complacentia naturalis, quam habet in propria perfectione, & bonitate naturali, quam in se videt, cum affectu, & quasi desiderio conseruandi illam, seu, quod idem est, existendi cum ea dispositione, & perfectione: vel est amor alicuius alterius boni naturalis. Hoc secundum dici non potest propter rationem factam, quod in amore istorum bonorum, quæ ab intrinseco, & naturali necessitate non habentur, versatur maxime libertas Angeli, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem, & ideo nunc habet affectum huius rei, nunc alterius, & in nullo particulari affectu perpetuo permanet. De priori vero actu idem probatur ratione facta, quia nec obiectum tantam necessitatem inducere potest, neque etiam ipse actus propter alia opera est necessarius, nec etiam propter seipsum, quia

potest Angelus in alijs actibus cum æquali perfectione, vel voluptate, vel honestate versari. Nam licet quis dicat, posse hunc actum simul cum alijs exerceri, nihilominus negari non potest, quin possit voluntas tanto conatu applicari ad alios actus, & in tanta varietate, vt non possit Angelus simul circa seipsum per alium actum particularem occupari. Secundo potest idem persuaderi, quia ille actus complacentiæ in suis bonis non est adeo intrinsece honestus, quin possit inordinate haberi. Vnde licet obiectum sit idem, potest in modo, & motu diuersis actibus fieri, hoc autem satis est, vt nullus eorum sit quoad exercitium necessarius. Consequentia nota est, & antecedens parebit ex discursu capitis sequentis, & ex infra dicendis de peccato Angelorum. Et declarari potest in demonibus, nam sine dubio habent amorem sui commodi valde inordinatum: vnde verisimile non est, esse illum amorem sui datum ab auctore naturæ, qualis futurus esset amor omnino necessarius. Et ita quoad hanc partem adhæreo postremæ sententiæ, nec in alijs sententijs inuenio fundamentum, cui respondere necessarium sit.

C A P V T V.

Vtrum Angelus naturaliter, ac necessario DEUM diligit.

I Oquimur de Angelo in pura natura spectato: 1. *Sensus questionis apertus.*
 Nam de videntibus Deum, alia est questio hominibus communis, de qua in 2. differunt. Item loquimur de amore naturalis ordinis, prout à charitate etiam via distinguitur: nam de hac infra lib. 5. dicturi sumus, & ita etiam explicuit suum sensum D. Thom. dicta q. 60. artic. 5. Hic autem amor duplex à Theologis distinguitur, circa Deum, & circa res alias intellectuales, scilicet concupiscentiæ, & amicitie. Nā licet Deus sit res subsistens, potest amore concupiscentiæ diligi, quia etiam aliæ res subsistentes, vt animalia, vel homines possumus hoc amore diligere, & idem potest Angelus. Quia licet vna substantia non sit bonum alteri inhaerens, potest esse bonum alteri benefaciens, adiuuans, aut periciens, & ita potest concupisci. Quod notauit Caiet. dicta q. 60. art. 3. bene exponendo D. Thomam ibi dicentem, obiectum concupitum esse bonum accidentale, intelligendum enim id est de accidentali secundum modum, prout omne id, quod est extra substantiam rei, potest dici accidentale. Deinde licet Deus sit supremum bonum, potest honeste diligi amore concupiscentiæ, vt ex materia de Charitate, & Gratia suppono. Perfectius vero diligitur per seipsum amore amicitie, quæ est excellentior quam sit inter creaturas, ac proinde super omnia, & supra ipsum amantem.

Igitur de vtroque amore interrogari potest, an sit naturalis Angelo, idque in multiplici sensu supra insinuato. Primus est sumendo naturale, prout distinguitur à supernaturali. Et sic omnes conueniunt amorem concupiscentiæ DEI esse naturalem, quia Deus reuera est naturale bonum Angeli, quia est auctor, & conseruator naturæ ipsius, & finis vltimus naturalis eius, & intra ordinem etiam naturæ est benefactor suarum creaturarum, ergo non est supra vires, vel ordinem naturæ, quod Angelus possit hoc maximum naturale bonum sibi diligere. De amore autem amicitie Dei, vt auctoris naturæ, aliqui negant esse naturaliter possibilem: Imo etiam putant, non esse possibilem talem amorem distinctum à supernaturali amore charitatis. Ego vero sentio, talem amorem, & naturalis ordinis, & distincte speciei, ab amore charitatis Dei dari posse: & præterea talem amorem posse ab Angelo haberi per vires naturæ, absque speciali auxilio gratiæ, quæ remitto ad materiam de Gratia, quia illius sunt propria, & quia ibi probata sunt.